

УДК 347.6(341.9)

DOI <https://doi.org/10.32782/npuuola.v36.2025.16>*О. І. Мисак, А. А. Мудрик*

ДО ПИТАННЯ ПРО СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ УСКЛАДНЕНІ ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

Постановка проблеми. У вітчизняній та зарубіжних правових доктринах, шлюбно-сімейні правовідносини розглядаються у якості важливої гарантії розвитку суспільства, правової стабільності, соціальної легітимності, певних правових переваг для учасників правовідносин та платформою для забезпечення сімейної єдності. Однак, з 2022 року, з моменту широкомасштабної війни росії проти України та за роки великої війни, у разі збільшилась кількість українських громадян які перебувають у країнах Євросоюзу, тож збільшились випадки укладання, розірвання шлюбу між такими громадянами та шлюбно-сімейні відносини ускладнені іноземним елементом.

Дослідження вітчизняної нормативно-правової бази та правових систем зарубіжних держав європейської спільноти, вказує на існування великої кількості шлюбно-сімейних нормативно-правових актів, які викликають інтерес науковців, практиків та суспільства з точки зору правового застосування щодо громадян України, які перебувають під дією законодавства про тимчасовий захист [1;2], внаслідок примноження випадків виникнення та припинення таких правовідносин,.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплекс наукових та прикладних проблем, пов'язаних з особливостями шлюбно-сімейних правовідносин, зокрема, укладання, розірвання шлюбу між громадянами України що перебувають за кордоном та шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом, є предметом досліджень таких юристів-науковців як: А. Архіпова, О.Є. Бурлай, В.А. Ватрас, Г. Гаро, К.В. Данюк, А.С. Довгерт, Р.М. Достдар, О.О. Кожевникова, В.О Мережко, С.С. Мирза, І.А. Середницька О. Розгон, О.І. Чепис, О.О. Чумак та ін.

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу нормативно-правового регулювання укладання, розірвання шлюбу, у контексті українського сімейного законодавства та шлюбно-сімейного законодавства країн Європи, обтяженого іноземним елементом, а також напрацювання пропозицій по вдосконаленню чинного законодавства у цій царині.

Виклад основного матеріалу. Військове вторгнення РФ на територію України спонукало українських громадян виїзжати за кордон, за статистичними даними Євростату у січні 2025 року статус тимчасового захисту в державах-членах Європейського співтовариства здобули 25 530 українських біженців Станом на цей час в Європі перебувають майже 4,3 млн осіб, які покинули Україну через війну, щодо гендерного розпо-

ділу осіб, які отримали тимчасовий захист, то 44,8% становлять жінки, 31,8% – діти, а 23,4% – чоловіки. Статистичні дані вказують на те що у грудні 2024 року, найбільше зростання серед біженців спостерігається на 8800 осіб в Німеччині, на 6360 осіб у Чехії, на 3050 осіб у Іспанії. Тож з березня 2022 року можна констатувати збільшення шлюбів які укладаються за участі українських громадян з громадянами іноземних держав [3], однак, необхідно зауважити що з початком великої війни збільшилась і кількість розлучень. У 2024 році кількість розлучень в Україні майже дорівнювала кількості укладених шлюбів. За даними Міністерства юстиції та судової влади, минулого року в Україні було зареєстровано 150,2 тисячі шлюбів, в той час як кількість розлучень становила 141,8 тисячі [4].

Сучасному етапу розвитку права, характерне збільшення випадків міжнародного приватно-правового регулювання, тих питань, які ще не так давно, традиційно та в більшій мірі вважались внутрішньодержавними. В той же час, прагнення України до євроінтеграції, уніфікування стандартів у сфері шлюбно-сімейних відносин відбувається на підставі обміну досвідом застосування правових норм, порівняння національних норм країн Євросоюзу, що стосуються укладання, розірвання шлюбу, необхідна подальша гармонізація українського законодавства шляхом запозичення норм що є оптимальними з точки зору євроінтеграційних процесів та механізмів їх реалізації.

Зважаючи на велику кількість громадян України що наразі перебувають за кордонами України та динамічний характер сімейних правовідносин у цьому контексті, очевидним стає актуальність досліджень українського законодавства та законодавства країн континентальної Європи, а також відносин з іноземним елементом. Безперечно, ці відносини можна розглядати з точки зору їх багатовекторності (укладання, розірвання шлюбу), також вони можуть виникати між українськими громадянами що перебувають за кордоном, українським громадянином та громадянином держави де перебуває громадянин України під захистом, це можуть бути відносини громадян України та громадян іноземної держави що не є громадянином країни, яка надає українському громадянину (громадянці) тимчасовий захист.

Українські громадяни що перебувають за кордоном можуть як зареєструвати шлюб так і розірвати його орієнтуючись на українське законодавство, зокрема Сімейний Кодекс України [5], Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» [6], Закон України «Про міжнародне приватне право» [7], та нормативно-правові акти інших країн [8; 9] які містять різні колізійні прив'язки, зокрема для визначення, яке законодавство застосовувати у випадках припинення, визнання та укладання шлюбу, також важливими для праворегулювання є й міжнародні договори, такі як, Загальна декларація прав людини [10], Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [11] Конвенція ООН про згоду на одруження, шлюбний вік і реєстрацію шлюбу [12].

Згідно національних норм, шлюб у амбасадах України за кордоном реєструється та припиняється суто між особами, що мають паспорти України та офіційно проживають поза межами батьківщини з дотриманням вимог

щодо тривалого чи короткострокового перебування [6]. Для реєстрації шлюбу в у консульських органах України у країнах Євросоюзу необхідно заповнити заяву про реєстрацію шлюбу зауважимо що відбувається це у присутності консула. Надаються офіційні папери, які засвідчують завершення попередніх шлюбних відносин (документальне підтвердження розлучення, свідоцтво щодо смерті чоловіка або дружини, постанова українського суду чи висновок органу РАЦС стосовно нечинності укладеного раніше шлюбу) – в разі повторного шлюбу. Якщо документи видані Німеччиною, вони мають бути засвідчені штампом «апостиль», з перекладом на українську, також засвідченим штампом «апостиль»; паспорти громадянина України (для перетину державного кордону та використання всередині країни), документ про факт народження (якщо такий наявний); офіційний папір, що засвідчує зареєстровану адресу перебування особи (місцезнаходження в Україні та документ про актуальне місце проживання у країні тимчасового захисту).

Також, окрім дипломатичних представництв, консульських установ України, шлюб може бути укладений й органами влади приймаючої сторони. Зокрема, громадяни України можуть укласти цивільний шлюб на території Чехії в присутності посадової особи чеського органу, що відповідає за реєстрацію актів цивільного стану *Matričnířad* [9]. Важливим є те, що у Чеській Республіці, шлюби з іноземцями, а також між іноземцями можуть зареєструвати як у цивільний, так і у церковний формі. У випадку цивільного шлюбу церемонія відбувається у присутності посадової особи (мера, віце-мера чи їх заступника), а для церковного шлюбу, він укладається в присутності представника церкви або релігійної громади. Тут варто нагадати, про норму Сімейного кодексу України, згідно якої в нашій державі не визнається церковний шлюб [5]. Згідно чеського законодавства, громадяни України для реєстрації цивільного шлюбу надають посвідчення фізичної особи, посвідчення факту народження, офіційний документ про громадянський статус, юридичне підтвердження спроможності щодо оформлення сімейних відносин, яке в жодному разі не повинен бути виданий більше ніж 6 місяців до дати укладення шлюбу (цей документ отримується у консульській установі); засвідчення сімейного положення та адреси мешкання, у випадках коли така інформація відсутня в документі щодо юридичної спроможності до укладення шлюбу, а також якщо таке підтвердження видає країна громадянства, офіційне підтвердження втрати члена подружжя (для овдовілих осіб), юридичне рішення судової інстанції про анулювання шлюбу, не пізніше дня реєстрації шлюбу, доказ легального знаходження на території Чехії, виданий Департаментом у справах іноземних громадян Чеської Республіки, який має бути виданий не раніше ніж за 7 робочих днів до дати офіційного оформлення сімейних відносин [9]. Міжнародна домовленість між Україною та Чеською Республікою щодо правового сприяння в цивільних питаннях [13], передбачає що свідоцтво про шлюб, видане чеськими органами, визнається в Україні. Для того щоб свідоцтво було легітимним в Україні, потрібен завірений переклад на українську мову.

У Федеративній Республіці Німеччина, якщо один із майбутніх подружжя є особами права іншої держави або апатрида, такий шлюб може бути

zareestrovaniy u vidpovidnih nimeckikh organah (Standesamt) [8]. Крім того, німецькі органи влади можуть реєструвати шлюб між громадянами України. Для цього необхідно подання заяви на реєстрацію шлюбу (Anmeldung zur Eheschließung), реєстрація відбувається в Standesamt (орган реєстрації) за основним або другим місцем проживання одного з наречених. Для реєстрації громадянами України та у випадку якщо правовідносини обтяжені іноземним елементом необхідно надати певні документи, зокрема, документ, що засвідчує особу з фотографією, оригінал свідоцтва про народження, для овдовілих осіб: свідоцтво про смерть або завірена копія свідоцтва про смерть померлого. При цьому громадяни повинні мати Ehefähigkeitzeugnis (підтвердження спроможності одруження), цей документ можна отримати у консульській установі нашої держави.

Згідно існуючих правових актів України, особи чоловічої статі з українським громадянством статі, які знаходяться за кордоном, у віці від 18 до 60 років, повинні подати свій військово-обліковий документ у електронному вигляді разом з іншими документами для отримання консульської послуги [14]. Це може включати реєстрацію чи інші адміністративні процеси, де потрібне підтвердження військового обліку. Ця вимога була введена для спрощення процесу контролю за обліком громадян, а також задля досягнення належного виконання державних процедур щодо мобілізації, якщо вона буде оголошена [15]. Як виняток, військово-обліковий документ не потрібно подавати, якщо консульська дія здійснюється в інтересах дитини, один з батьків якої є іноземцем або особою без громадянства [15].

Наше внутрішньодержавне законодавство містить норми колізійного характеру, які регламентують сімейно-правові відносини з присутністю іноземного компоненту, закріплені у Законі України «Про міжнародне приватне право» [7], а також у Сімейному кодексі України [5], також значну вагу мають міжнародні правові угоди, передусім ті, що регулюють питання правової підтримки у справах цивільного, сімейного та кримінального характеру. Зазначені правові норми охоплюють колізійні прив'язки щодо: офіційного оформлення шлюбних відносин з іноземним елементом, їх легітимізації, правових результатів подружнього союзу, процедури припинення шлюбних відносин, легального визнання розлучень, особистих і майнових правовідносин подружньої пари, встановлення опікунства та піклувальних відносин, а також усиновлення.

Колізійні прив'язки за умов укладання, припинення та визнання шлюбу є важливою частиною міждержавних приватно-правових взаємин. Ці юридичні інструменти визначають, яке саме законодавство має застосовуватися в ситуаціях, коли один з учасників правовідносин пов'язаний з іншою країною. У випадку припинення шлюбу чи його визнання, колізійні прив'язки допомагають визначити, яка юрисдикція має повноваження вирішувати питання щодо юридичної дії шлюбу, особливо коли мова йде про іноземні елементи, такі як громадянство, місце проживання або місце укладання шлюбу. Колізійні норми сприяють вирішенню ситуацій, коли наявність кількох можливих варіантів застосування законодавства може ускладнити правовідносини.

Цивільне уложення Федеративної Республіки Німеччина, (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*), основний законодавчий акт у Німеччині, який регулює цивільно-правові відносини, такі як власність, шлюб, зокрема, встановлює колізійні прив'язки для шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом, визначаючи порядок застосування законодавства залежно від громадянства, місця проживання або найбільш тісного зв'язку з певною державою [8]. Цим нормативним актом передбачено:

– якщо у подружжя є спільне громадянство буде застосовано закон цього громадянства;

– у випадку, якщо громадянства немає, то застосовується закон останнього спільного громадянства, яке зберіг один з подружжя;

– відсутнє громадянство у обох береться до уваги закон місця їхнього поточного спільного проживання;

– якщо ж особи не мають спільного місця проживання відносини будуть врегульовані законом останнього місця проживання, де наразі проживає один з подружжя;

– у разі, якщо жоден з вище зазначених цих критеріїв не підходить реалізується закон країни, з якою відносини мають найбільш тісний зв'язок [8; 16, с. 237].

Важливим питанням є також питання врегулювання досліджуваних відносин міжнародними нормами. Аналізуючи міждержавні договори України про правову допомогу, укладені з іншими країнами, варто звернути особливу увагу на положення стосовно визнання шлюбних союзів. Більшість таких документів передбачає імплементацію внутрішньодержавних правових норм тієї країни-учасниці договору, де було офіційно зареєстровано шлюбні відносини. Крім того, ці угоди чітко окреслюють компетенцію відповідних органів, уповноважених розглядати справи щодо визнання шлюбів із залученням іноземного елемента.

Важливо підкреслити подвійну природу міжнародного договору, який одночасно виступає джерелом як міжнародного права, так і національної правової системи України. Такий договір здатен не лише регламентувати сімейні правовідносини з іноземним елементом, але й визначити юридичний статус різних категорій учасників сімейних правовідносин, зокрема у випадках, коли обидва подружжя є громадянами України, але укладають шлюб у країні їхнього тимчасового перебування.

Дослідниця О. Р. Поєдинок, акцентує увагу на складнощах визначення місця міжнародних договорів у правовій системі України. Ця проблематика посилюється нормою, закріпленою у статті 9 Конституції України [17], яка встановлює, що складовою національного законодавства визнаються виключно ті міжнародні договори, щодо яких Верховна Рада України надала згоду на їхню обов'язковість. Водночас, Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, покладає зобов'язання сумлінно виконувати кожен чинний договір, незважаючи на спосіб надання згоди на його укладення [18]. На переконання дослідниці, при виникненні колізій між нормою міжнародного договору, що набув чинності для України без ратифікації Верховною Радою, та нормою іншого законодавчого акта України, необхідно брати до уваги

юридичну силу того документа, яким було надано згоду на обов'язковість відповідного міжнародного договору для України [19]. Таким чином, норми такого міжнародного договору застосовуються відповідно до процедур, визначених для відповідного акта законодавства України, з урахуванням ієрархічного взаємозв'язку між законодавчим актом та підзаконними нормативно-правовими актами.

Висновки. Безсумнівно, одним із шляхів вирішення цієї проблеми є усунення колізій шляхом чіткого нормативного регулювання, вдосконалення процедур судового визнання та виконання рішень, а також розвиток міжнародної співпраці в сфері прав людини, гармонізація законодавства і подальше укладання міжнародних угод про правову допомогу у цивільних та сімейних справах, адже аналіз показав що з великою кількістю ключових держав Європейського співтовариства наша держава досі не має договорів про взаємну правову допомогу.

Одне з основних питань, що виникає, це визначення, яке законодавство застосовувати до умов, за яких шлюб може бути визнаний не укладеним або розірваним, якщо одна зі сторін має іноземне громадянство або ж країна проживання не співпадає з країною укладання шлюбу. В Україні ще не цілком сформувався єдиний підхід до ролі та специфіки функціонування міжнародних договорів у правовій системі країни. Водночас не всі питання сімейних правовідносин у розрізі шлюбно-сімейного законодавства України та країн Європейського Союзу, ускладнені іноземним елементом розкриті і проаналізовані. Ведеться пошук нових наукових підходів та форм ефективного вирішення. Рішення цих проблем можливе, зокрема, через гармонізацію законодавства, укладання міжнародних угод, вдосконалення процедур судового визнання та виконання рішень, а також через розвиток міжнародної співпраці в галузі прав людини.

Література

1. Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому. Детектива Ради 2001/55/ЄС URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU01293>
2. Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet. Zuletzt geändert durch Artikel 3 G. v. 25.10.2024 BGBl. 2024 I Nr. 332 Geltung ab 01.01.2005; FNA: 26-12 Ausländerrecht. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/aufenthg_2004/BJNR195010004.html
3. Статистичні дані Євростату щодо кількості українських біженців у країнах Європейського Союзу. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250310-2>.
4. Судова влада в Україні. Статистика одружень і розлучень 2020-2024. URL: <https://court.gov.ua/archive/1689992/>
5. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
6. Про державну реєстрацію актів цивільного стану від 23 червня 2005 року № 2709-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>
7. Про міжнародне приватне право від 23 червня 2005 року № 2709-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
8. Bürgerliches Gesetzbuch, BGB. URL: <https://dejure.org/gesetze/BGB>
9. Общанско збоннк ČR № 89/2012 URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/20142>

10. Загальна декларація прав людини. Міжнародний документ прийнятий і проголошений резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Міжнародний документ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

12. Конвенція ООН про згоду на одруження, шлюбний вік і реєстрацію шлюбу. Міжнародний документ ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

13. Двостороння угода про взаємну правову підтримку між Україною та Чеською Республікою у цивільних справах. Договір ратифіковано Законом №2927-III від 10.01.2002 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_018#Text

14. Про порядок впровадження тестового проекту стосовно актуалізації даних про осіб призовного віку, військовозобов'язаних громадян та резервістів, що перебувають поза межами держави тимчасово або постійно. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 травня 2024 року № 565. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/664/798/fbd/664798fbd939570232169.pdf>.

15. Про затвердження Порядку оформлення (створення) та видачі військово-облікового документа для призовників, військовозобов'язаних та резервістів і форми такого документа. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 травня 2024 року № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2024-%D0%BF#Text>.

16. Жушман В.П., Шуміло І.А. Міжнародне приватне право: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. Харків: Право, 2011. 320 с.

17. Конституція України. Конституція прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

18. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. Конвенція. Міжнародний документ від 23 травня 1969 р. Набрання чинності для України міжнародного договору від 13.06.1986 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text

19. За матеріалами семінару «Міжнародні договори в правовій системі України: сімейно-правовий аспект». URL: <https://advokkat.com.ua/uk/mizhnarodni-dogovori-v-pravovij-sistemi-ukrayini-simejno-pravovij-aspekt/>

Анотація

Мисак О. І., Мудрик А. А. До питання про сімейні правовідносини у контексті сімейного законодавства України та країн Європейського Союзу ускладнені іноземним елементом. – Стаття.

Сучасне суспільство стикається з новими викликами в контексті мультикультуралізму та різних правових систем. Дослідження дозволяє врахувати юридичні, культурні, релігійні та соціальні аспекти, що впливають на правові рішення щодо укладання та розірвання шлюбів, а також сприяє розвитку правової культури та підтримці правових норм в умовах глобалізації.

У статті аналізуються особливості шлюбно-сімейних правовідносин між громадянами України що перебувають за кордоном, та правовідносинами обтяженими іноземним елементом, у зв'язку збільшення кількості українців що перебувають під тимчасовим захистом країн Європейського союзу, що вказує на актуальність обраної тематики. Актуальність проблематики зумовлена необхідністю розробки ефективних механізмів правового регулювання, що враховують міжнародні реалії, складність колізій норм та забезпечення прав громадян – переміщених осіб у разі їх перебування під тимчасовим захистом. Розглянуто й узагальнено підходи до правового регулювання шлюбно-сімейних відносин у контексті укладання та розірвання шлюбу за українським національним законодавством, законодавством країн Європи та міжнародних договорів у цій сфері.

Військове вторгнення російської федерації на територію України призвело до значної кількості українців, що наразі перебувають у країнах Європейського Союзу, це суттєво змінило демографічну картину та ситуацію в сфері сімейних правовідносин. Збільшення числа громадян України за кордоном спричинило появу нових правових проблем, пов'язаних із шлюбами та розлученнями, що ускладнюються колізіями законодавства. Тож, труднощі

щодо застосування національних норм права, що може призвести до юридичних колізій, складнощів у визначенні юрисдикції та застосуванні права, а також до ускладнення процедур визнання шлюбів і розлучень, укладених у різних юрисдикціях.

Це особливо важливо в контексті Європейської інтеграції, адже спостерігається певна гармонізація норм міжнародного приватного права, зокрема через норми та регламенти європейського співтовариства. Для ефективного вирішення правових проблем, зокрема, в умовах коли велика кількість українських громадян перебувають закордоном, необхідно гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами. У цьому контексті особливо важливо вдосконалити практику укладання міжнародних угод про правову допомогу, що дозволить зняти юридичні бар'єри та забезпечити правову визначеність з досліджуваної тематики.

Ключові слова: сімейне законодавство, шлюбно-сімейні правовідносини, громадяни України, іноземці, апатриди, іноземний елемент укладання шлюбу, розірвання шлюбу, законодавство країн Європейського союзу, міжнародний договір, юрисдикція.

Summary

Mysak O. I., Mudryk A. A. On the issue of family legal relations in the context of family legislation of Ukraine and the countries of the European Union Complicated by a foreign element. – Article.

Modern society faces new challenges in the context of multiculturalism and different legal systems. The study allows us to take into account legal, cultural, religious and social aspects that influence legal decisions regarding marriage and divorce, and also contributes to the development of legal culture and the maintenance of legal norms in the context of globalization.

The article analyzes the features of marital and family legal relations burdened by a foreign element in the context of the increase in the number of Ukrainians under temporary protection of the countries of the European Union, indicating the relevance of the chosen topic. The relevance of the issue is due to the need to develop effective mechanisms of legal regulation that take into account international realities, the complexity of conflicts of norms, and ensuring the rights of citizens – displaced persons in the event of their stay under temporary protection. The approaches to the legal regulation of marital and family relations in the context of marriage and divorce under Ukrainian national legislation, the legislation of European countries, and international treaties in this area are considered and summarized.

The military invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine has resulted in a significant number of Ukrainians currently residing in the countries of the European Union, which has significantly changed the demographic picture and the situation in the field of family relations. The increase in the number of Ukrainian citizens abroad has led to the emergence of new legal problems related to marriages and divorces, which are complicated by conflicts of law. Therefore, difficulties in applying national legal norms, which can lead to legal conflicts, difficulties in determining jurisdiction and applying law, as well as to the complication of procedures for recognizing marriages and divorces concluded in different jurisdictions.

This is especially important in the context of European integration, as there is a certain harmonization of the norms of private international law, in particular through the norms and regulations of the European Community. To effectively resolve legal problems, in particular, in conditions where a large number of Ukrainian citizens are abroad, it is necessary to harmonize national legislation with international standards. In this context, it is particularly important to improve the practice of concluding international agreements on legal assistance, which will allow removing legal barriers and ensuring legal certainty on the subject under study.

Key words: family law, marital and family legal relations, citizens of Ukraine, foreigners, stateless persons, foreign element of marriage, dissolution of marriage, legislation of the European Union countries, international treaty, jurisdiction.